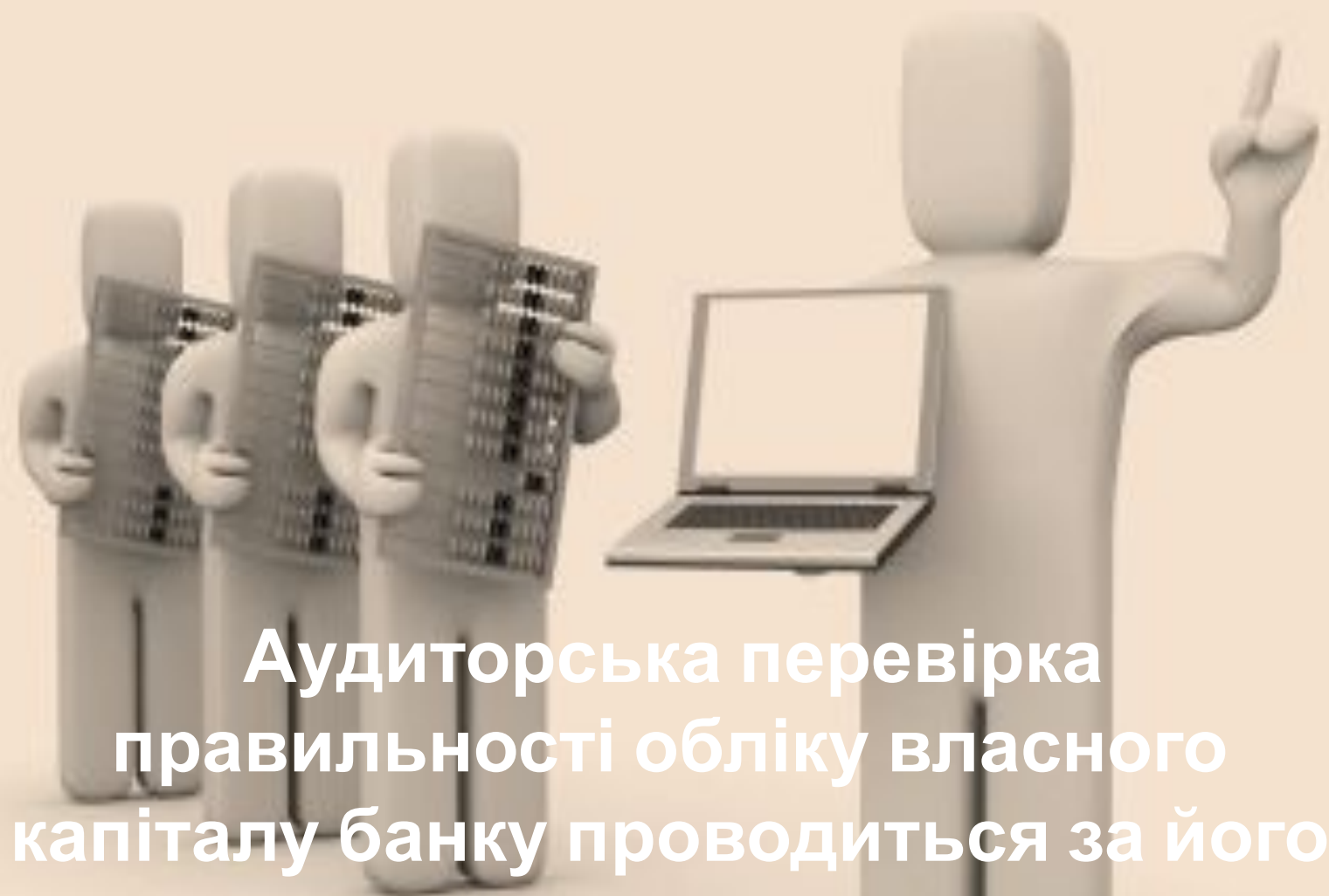

Тема 2.3. Операційний аудит

- Методика аудиту за циклами фінансово-господарської діяльності: основні фінансово-господарські операції, система контролю, завдання аудиту, джерела інформації, тести контролю, аналітичні процедури.
- Операційний аудит: аудит капіталу, операційно-касової роботи банку, аудит кредитних, депозитних, валютних, безготівкових операцій, аудит доходів, витрат та фінансового результату діяльності банку. Особливості аудиту з пов'язаними особами, з оподаткування банку.

**Аудиторська перевірка
правильності обліку власного
капіталу банку проводиться за його
відповідними складовими
(статутний капітал, резерви,
фінансовий результат, результати
переоцінки, субординований борг).**

МЕТА ПЕРЕВІРКИ	ДОКУМЕНТИ, ЯКІ ПЕРЕВІРЯЮТЬСЯ	АУДИТОРСЬКІ ПОСЛУГИ
<u>ПЕРЕВІРКА СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ</u>		
1.Перевірка статутних документів.	Статут, установчий договір, протокол зборів акціонерів (учасників).	Встановлення законності, відповідності, реальності.
2.Перевірка акціонерів (учасників) банку та джерел внесення коштів у статутний фонд.	Баланс, звіт про фінансові результати, аудиторські висновки щодо наявності власних вільних коштів акціонерів (учасників) банку (юридичних осіб), документи, що підтверджують джерела походження коштів (для фізичних осіб), виписки банку, які підтверджують надходження коштів у статутний фонд, платіжні документи (платіжні доручення, об'яви на внесення готівкою), договори купівлі-продажу цінних паперів (вторинний	Встановлення законності, правильність відображення операцій на розрахунках бухгалтерського обліку, аналітичні розрахунки, зустрічні перевірки.

МЕТА ПЕРЕВІРКИ	ДОКУМЕНТИ, ЯКІ ПЕРЕВІРЯЮТЬСЯ	АУДИТОРСЬКІ ПОСЛУГИ
<p>3. Перевірка додаткових вимог щодо формування статутного капіталу за участю іноземних інвестицій.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Рішення уповноваженого органу іноземного інвестора про участь в статутному капіталі українського банку; • письмова згода контролюючого органу країни на участь в капіталі українського банку (якщо це передбачено законодавством країни нерезидента); • витяг з торговельного (банківського) реєстру країни нерезидента; • копії установчих документів нерезидента (легалізованих); • висновок іноземного аудитора про фінансовий стан інвестора, підтверджений аудитором України; • повідомлення іноземного Центрального банку про здійснення достатнього контролю за діяльністю своїх банків-акціонерів (учасників) українського банку; • інформація обслуговуючого іноземного банку щодо платоспроможності інвестора. 	<p>Встановлення законності, відповідності, реальності.</p>

ДИВІДЕНДИ, ЯКІ НАПРАВЛЕНІ НА ЗБІЛЬШЕННЯ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ

1. Дивіденди, які направлені на збільшення статутного капіталу.

- Статут в частині розподілу прибутку,
- протокол рішення загальних зборів акціонерів (учасників) банку,
- виписки з балансових рахунків № 3631 «Кредиторська заборгованість перед акціонерами банку за дивідендами»,
- №5003 «Дивіденди, які направлені на збільшення статутного капіталу»,
- № 5040 «Прибуток минулого року, що очікує затвердження»,
- робоча документація аудитора (або довідки інших аудиторів), що підтверджують розмір прибутку, який підлягає розподілу та є джерелом виплати дивідендів.

Документальні та аналітичні методи.

РЕЗЕРВИ

<p>1. Загальні резерви</p> <p>2. Резервні фонди, що створюються згідно із законами України</p>	<ul style="list-style-type: none">▪ Установчі документи;▪ протокол рішення загальних зборів акціонерів (учасників) банку в частині розподілу прибутку;▪ виписки з балансових рахунків: № 5020 «Загальні резерви», № 5040 «Прибуток минулого року, що очікує затвердження»;▪ робоча документація аудитора (або довідки інших аудиторів), що підтверджують розмір прибутку, який підлягає розподілу та є джерелом.	<p>Документальні та аналітичні методи.</p>
--	---	--

МЕТА ПЕРЕВІРКИ	ДОКУМЕНТИ, ЯКІ ПЕРЕВІРЯЮТЬСЯ	АУДИТОРСЬКІ ПОСЛУГИ
<u>ПРИБУТОК/ЗБИТОК</u>		
<p>Прибуток (збиток) минулих років.</p> <p>Прибуток (збиток) минулого року, що очікує затвердження та поточний прибуток.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Виписки з балансових рахунків № 5030 «Прибуток (збиток) минулих років», № 5040 «Прибуток минулого року, що очікує затвердження», • рахунки 6-го та 7-го класів (доходи та витрати банку), • робоча документація аудитора (або довідки інших аудиторів), що підтверджують формування та розмір доходів і витрат минулого року. 	<p>Логічні та арифметичні методи, зіставлення, документальні та аналітичні методи, зустрічна перевірка.</p>
<u>РОБОТА АУДИТОРІВ</u>		
<p>Оцінка систем внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту щодо перевірки капіталу банку.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Плани роботи внутрішніх аудиторів та їх фактичне виконання, • довідки по підсумках проведених перевірок, • контроль за виконанням наданих рекомендацій та усуненням помилок, • акти ревізійної комісії банку. 	<p>Дослідження, зіставлення, аналіз.</p>

Отже, перевірка капіталу банку та регулятивного капіталу:

- дає можливість переконатися в дотриманні банком обов'язкових економічних нормативів,
- можливості здійснення певних видів банківських операцій,
- правомірність банківської установи одержати дозвіл НБУ на здійснення операцій, які входять до переліку розширеної ліцензії,
- здатність банку щодо покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності,
- забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості і стабільності діяльності банку.

Аудит операційно-касової роботи банку

- Касові операції – це операції, пов'язані з прийманням, зберіганням, конвертацією та видачею готівкових коштів під час проведення розрахунків між банками, суб'єктами господарської діяльності, фізичними особами.

До касових операцій також відносять:

- - операції з дорожніми чеками,
- - банківськими металами

Касові операції відносять до операцій з помірним рівнем ризику, що включає:

- ✓ рахункові помилки касового персоналу під час проведення касових операцій;
- ✓ шахрайство персоналу з готівкою;
- ✓ крадіжка готівки.

Завдання аудиту касових операцій

Перевірка збереження та обліку грошових коштів, цінностей і документів у сховищі та касах

Тестування контрольних процедур щодо руху готівки у приміщенні банку

правильності оформлення первинних касових документів та облікових реєстрів щодо руху готівки в

Перевірка правильності обліку касових операцій банку

- Якщо виявлено, що в касі банку залишок перевищує граничну величину, то сума такого перевищення повертається в оборотну касу НБУ або за домовленістю з Нацбанком сума перевищення граничного залишку передається іншому комерційному банку, у якого виникла потреба в додаткових готівкових коштах.

- Здійснюючи аудит касових операцій, аудитор ставить за мету встановлення порядку дотримання банківськими установами вимог законодавства щодо обліку операцій, пов'язаних з готівкою.
- Однак аудитор у жодному разі не повинен порушувати нормального ритму касових операцій, не повинен знаходитися в приміщенні операційної каси протягом операційного дня.

- На початку перевірки аудитор вивчає порядок збереження цінностей і документів у грошовому сховищі (кладовій). При цьому слід оцінити технічну оснащеність його, умови зберігання паперових грошових знаків, металевих монет, іноземної валюти та документів у іноземній валюті, дорогоцінних металів, бланків суворого обліку, цінних паперів.

- Цінності й документи у грошовому сховищі доцільно згрупувати за відповідними балансовими і позабалансовими рахунками, на яких вони враховуються. Разом з особами, що відповідають за збереження грошей і цінностей, аудитор перевіряє фактичну кількість грошей.
- У книзі врахування цінностей мають бути підписи керуючого банком, головного бухгалтера і завідувача каси.

- Наступним об'єктом аудиту є операційні каси банку. Аудитор перевіряє приміщення й оснащеність операційних кас та послідовність здійснення операцій.

Якщо йдеться про надходження, то враховується :

- * підставою для приймання готівки в прибуткову касу є два види прибуткових касових документів - оголошення і прибутковий касовий ордер;
- * має бути дотримана послідовність проведення касової операції щодо надходження готівки;
- * первинні касові документи перевіряють візуально і шляхом аналізу їх. Документи мають зберігатися у спеціальних папках у приміщенні операційних кас, підшитими за

Далі перевіряють прибуткові касові журнали, касові книги.

З урахуванням обсягу касових операцій і кількості аудиторів первинні документи підлягають або суцільній, або вибірковій перевірці. Під час вибіркової перевірки слід перевірити документи за певний проміжок часу.

- Всі касові документи перевіряють із формального боку (чи заповнені всі реквізити, чи є всі підписи, штампи, печатки, відповідність вказаних у документах сум цифрами і прописом, виявлення випадків виправлень, підчищень тощо); по суті (чи не порушено законодавчі та інші нормативно-правові акти); з арифметичного боку.

Аудитору необхідно виписати суми і номери рахунків одержувачів грошей за декількома оголошеннями, а відтак у бухгалтерії порівняти їх з виписками за особовими рахунками клієнтів.

У вищезазначеній послідовності здійснюється аудиторська перевірка своєчасності зарахування грошової готівки на рахунки клієнтів.

- У бухгалтерії банку після зняття залишків каси складається акт про суму готівки та її відповідність даним звіту касира і бухгалтерського фінансового обліку. Перевіряється повнота оприбуткування і списання грошей за документами, прикладеними до звітів касира. У такий спосіб здійснюється перевірка касових операцій за день, за місяць, за квартал і в цілому за рік і весь аналізований період.

Аудитор перевіряє своєчасність оформлення документів і проведення їх за рахунками клієнтів; здійснює контроль внутрішнього аудиту своєчасного проведення грошово-валютних операцій за рахунками клієнтів; відповідальність банків перед клієнтами за уповільнення операцій.

Робоча програма аудиту каси

1. Контроль оснащення касового апарату банку відповідними засобами безпеки та технічними засобами.
2. Перевірка якості виконання касовим персоналом контрольних процедур, що забезпечують надійне зберігання готівки.

Робоча праграма аудиту каси

3. Вибіркова перевірка касового планування.
4. Перевірка документального оформлення касових операцій.
5. Перевірка бухгалтерського обліку касових операцій.

Аудит доходів, витрат та фінансового результату діяльності банку

- Достовірність фінансового результату діяльності комерційного банку визначають за реально одержаними доходами та правильно сформованими витратами.
- Адже від правильності віднесення останніх на собівартість банківських послуг чи за рахунок власного прибутку, що залишається в розпорядженні банку, залежить як достовірність одержаного прибутку, так і рівень податків, яких найчастіше намагаються сплачувати менше.

- Отже, завдання внутрішньобанківського аудиту полягає в тому, щоб упередити податкові органи своєю перевіркою щодо достовірності формування бухгалтерією доходів і витрат та своєчасно виправити власні помилки і порушення.

- Нагальна необхідність у такій упереджувальній перевірці внутрішнім аудитом особливо актуальна ще і тому, що зовнішній аудит, як правило, здійснює її після річного звіту, який може бути складений з помилками і порушеннями, а, отже, і недостовірне.

Найбільш типові порушення, які виявляються при перевірці доходів, витрат і збитків

1. Щодо заниження доходів:

а) зарахування до складу фондів безкоштовного надходження цінностей і грошей без відображення в податковій декларації для оподаткування;

б) віднесення доходів поточного звітного періоду до складу доходів майбутніх періодів для зниження прибутку і його оподаткування.

Найбільш типові порушення, які виявляються при перевірці доходів, витрат і збитків

2. Щодо завищення собівартості банківських послуг:

- а) віднесення амортизації невиробничих основних фондів;
- б) монтаж нових пожежної та охоронної сигналізації та телефонізації;
- в) списання сплачених штрафів і пені;
- г) усі види капітальних ремонтів власних, а не орендованих, основних засобів;
- д) програмне забезпечення (замість включення його до складу нематеріальних активів);
- є) пряме списання без виправдовуючих документів.

Найбільш типові порушення, які виявляються при перевірці доходів, витрат і збитків

3. Щодо завищення збитків:

а) списання пені та штрафів усіх видів;

б) списання нестач;

в) списання витрат за відсутності виправдовуючих документів;

г) списання безнадійної дебіторської заборгованості.

«Особливості аудиту з пов'язаними особами»

Взаємини між пов'язаними сторонами - явище дуже поширене в ринковій економіці. При цьому сторони вважаються пов'язаними, якщо одна з них може контролювати іншу або чинити вплив на неї в процесі ухвалення різних управлінських рішень

Операції між пов'язаними сторонами є передачею ресурсів або зобов'язань незалежно від стягування плати. В той же час слід пам'ятати, що взаємини з пов'язаними сторонами можуть чинити істотний вплив на фінансове положення і результати фінансово-господарської діяльності, навіть якщо операції між ними відсутні.

- МСА 550 "Пов'язаних сторін" вимагає від аудитора виконання аудиторських процедур, спрямованих на отримання достатніх і доречних аудиторських доказів, що встановлюють пов'язані сторони і розкривають інформацію про них, а також істотних операцій, що виявляють вплив, між ними на бухгалтерську (фінансову) звітність незалежно від того, застосовують ці суб'єкти МСФО 24 "Розкриття інформації про пов'язані сторони" чи ні.

Пов'язані і незалежні сторони

Пов'язані сторони	Незалежні сторони
<ol style="list-style-type: none">1. Економічні суб'єкти, контролюючі звітуючий суб'єкт або що знаходяться під його контролем (наприклад, фінансово-промислові групи)2. Асоційовані компанії3. Спільно контрольовані економічні суб'єкти4. Приватні особи, що володіють прямо або побічно пакетами акцій звітуючого суб'єкта з правом голосу, що дозволяє чинити вплив на його фінансово-господарську діяльність5. Вища керівна ланка економічного суб'єкта6. Економічні суб'єкти, в яких значний пакет акцій з правом голосу прямо або побічно належить приватним особам або економічному суб'єктові, на якого ці особи можуть чинити значний вплив	<ol style="list-style-type: none">1. Два економічні суб'єкти просто тому, що у них один керівник (директор)2. Економічні суб'єкти, що представляють фінансові ресурси3. Профспілки4. Комунальні служби5. Урядові установи і агентства в процесі нормальної (звичайною) роботи з економічним суб'єктом6. Окремі покупці, постачальники і інші суб'єкти лише унаслідок їх економічної залежності

Для перевірки повноти інформації про пов'язані сторони, наданої керівництвом аудированого економічного суб'єкта, аудиторів необхідно:

- вивчити робочі документи за попередній звітний період з метою визначення списку усіх пов'язаних сторін;
- вивчити порядок визначення економічним суб'єктом пов'язаних сторін;
- зробити запит керівництву економічного суб'єкта про його афілійованість з іншими економічними суб'єктами;
- виявити основних акціонерів;
- вивчити протоколи зборів акціонерів і ради директорів, а також інші передбачені законодавством записи (наприклад, реєстр обліку долей членів ради директорів в капіталі);
- запросити аудиторів (якщо такі були) про інші пов'язані сторони, виявлені ними;
- вивчити податкові декларації економічного суб'єкта по податку на прибуток і іншу інформацію, що надається у відповідні регулюючі органи.

В цілях вивчення і перевірки інформації про операції з пов'язаними сторонами аудитор повинен:

- **вивчити усю інформацію про операції з пов'язаними сторонами, надану керівництвом аудитуемого економічного суб'єкта письмово;**
- **на етапі вивчення систем бухгалтерського обліку і [внутрішнього контролю](#) економічного суб'єкта, а також при попередній оцінці ризику системи контролю проаналізувати адекватність вживаних суб'єктом процедур контролю за амортизацією і обліком операцій з пов'язаними сторонами;**
- **на етапі проведення аудиторської перевірки звернути увагу на незвичайні операції, які можуть вказувати на можливість існування пов'язаних сторін.**

Для виявлення операцій з пов'язаними сторонами аудитора слідуює:

- **провести детальні тести відносно операцій і сальдо рахунків;**
- **вивчити облікові записи на предмет виявлення значних сум і нетипових операцій або сальдо рахунків (особливо у кінці звітнього періоду);**
- **вивчити усі підтверджувальні документи по кредитах (у тому числі підтвердження банків);**
- **вивчити інвестиційні угоди.**

- У разі виявлення операцій з пов'язаними сторонами аудиторів необхідно отримати достатні і доречні аудиторські докази про їх належний облік і розкриття в бухгалтерській (фінансовій) звітності економічного суб'єкта.
- Якщо аудитор не зміг отримати достатні і доречні аудиторські докази відносно усіх пов'язаних сторін і операцій з ними, то він зобов'язаний модифікувати аудиторський висновок.

